

Jaunaucē pils atgūst da Vinci madonnu

✍️ Ieva Vilmane, "Saldus Zeme"

Jaunaucē pils papildinātās realitātes aplikācija "Vārti" ļāvusi atgūt neatgriezēniski zaudētu mākslas darbu kolekciju, kuras pamatā bija Eiropas vecmeistaru gleznas.

"Vārti" tapa biedrības "Mēs – Jaunaucē" jaunākajā LEADER projektā. Pērn tas atzīts par Latvijā labāko piemēru LEADER naudas izlietojumam, tāpēc uzvarēja konkursā "Dižprojekts 2020". Tā rīkotāja, biedrības "Latvijas Lauku forums" izpilddirektore Anita Seļicka ir gandarīta, ka viņiem sadarbības partneriem, arī ierēdņiem un amatpersonām Briselē, var lepnī teikt: no sabiedriskās un ekonomiskās dzīves tālu esošajā Jaunaucē pagastā ir jaunākās paaudzes digitālās tehnoloģijas.

Uzvara konkursā stiprina biedrības "Mēs – Jaunaucē" pārliecību, ka tā rīkojās pareizi, izmantojot laikmetīgas tehnoloģijas Jaunaucē muižas īpašnieku fon der Ropu atstāto kultūras vērtību saglabāšanā. "Mūsu projekts vēsta, ka laukos bija un ir vieta labākajam māksla, uzņēmējdarbība un tehnoloģijās. Šobrīd "Vārti" skarbi disonē ar Jaunaucē realitāti, taču neviens nesaka, ka tā būs mūžīgi," biedrības "Mēs – Jaunaucē" vadītāja Inguna Balcere pamato, kādēļ bija vērts ieguldīt gandrīz 20 000 eiro reti apdzīvotā un ekonomiski vārgā pagastā.

DIGITĀLS FOKUSS-POKUSS

Jaunaucēnieki gribēja vai katram rādīt, ka viņu pils īpašniekiem fon der Ropiem piederējusi augstvērtīga mākslas kolekcija un Jaunaucē pili varēja apskatīties Leonardo da Vinči, Rafaēla, Mikelandželo Merizi da Karavadžo, Pitera Paula Rubensa un citu glezniecības meistarū darbus. Kolekcijā bija 84 gleznas un ducis krūšutēlu, kurus pēc fon der Ropu pasūtījuma marmorā izkala virtuozs dāņu skulptors Bertels Torvaldsens.

Biedrības "Mēs – Jaunaucē" iecere pili rādīt uz visiem laikiem zaudētas gleznas un skulptūras bija utopiska līdz brīdim, kad

izgudroja, kā reālā laikā viedierīcē parādīt konkrētā vietā neesošus priekšmetus un cilvēkus. Tehnoloģiju iespējas pamanīja Jaunaucē pamatskolas absolvente Elina Leiba-Lipsne. Savā maģistra darbā Rīgas Tehniskās universitātes Dizaina tehnoloģiju institūtā viņa aizrautīgi apcerēja ideju, ka virtuālais risinājums izdara neiespējamo – Jaunaucē pili atgriež fon der Ropu mākslas darbus, kas nu pieder citiem muzejiem un kolekcionāriem vai gājuši bojā Otrajā pasaules karā.

I. Balcere pieprasīja: pils ovālajā zālē (to plānoja par galveno ekspozīcijas vietu) nedrīkst atrasties stacionārs ekrāns, projektoris un vadu jūklis. Šādi svešķermeņi neiederas 19. gadsimta sākumā celtā pilī, kuru uzskata par vismazāk izmainīto vēlinā klasicisma paraugu Latvijā, turklāt tā pacietīgi restaurēta par lielu Eiropas un valsts naudu. Ekspozīcijai bija jābūt tādai, lai to var viegli noņemt un uzlikt, jo pili notiek koncerti, laulību ceremonijas un citi pasākumi.

MODERNĀS "APSKĀVIENS"

"Vārti" atjaunoti atrisināja cieta riekstu, kuru gadās nepārkost pat pieredzējušiem restauratoriem, dizaineriem un māksliniekiem visā pasaulē, – Jaunaucē pili izdevies senām un retām kultūras vērtībām saudzīgi un gaumīgi uzslāņot 21. gadsimtu. Būtiski, ka biedrībai uzticētā Jaunaucē pils zagļiem joprojām nav iekārojama – kolekcija ir virtuāla, tāpēc skatāma tikai pili. Darbi ieraugāmi, izmantojot viedierīci, kurā instalēta Jaunaucē pilij programēta aplikācija "Vārti", turklāt tikai tad, kad ekrāns ir pret speciāliem marķieriem. Ja planšete vērsta pret sienu, var redzēt 12 gleznu attēlus; ja pret podestiem, tad no visām pusēm aplūkojamas astoņas Torvaldsena veidotās bistes; ja pret parketu, tad vērojamas divas pili uzfilmētas muižniecības ballēm raksturīgas dejas – piecsoļu valsis un brazīliešu tango jeb mašiše.

"Gleznu nosaukumus uzzinājām pērn pavasarī Kauņā no Mikaloja Konstantīna Čurļoņa Nacionālā mākslas muzeja speciālista Osvalda Daugeļa. Viņš mums

FOTO NO ELĪNAS LEIBAS-LIPSNES ALBUMA

ierāmēti gleznu marķieri veidoti tā, lai neizbojātu Jaunaucē pils ovālās zāles vēsturisko interjeru.

IEVAS VILMANES FOTO

Aplikācija "Vārti" palīdz ierīcei nolasīt Leonardo da Vinči gleznu "Madonna ar bērnu" (augšējā glezna). Kādreiz tā piederēja Jaunaucē muižas baronam Ferdinandam fon der Ropam un viņa jaunākajam brālim Teodoram, Pakrojes muižas saimniekam.

iedeva fon der Ropu kolekcijas aprakstu," E. Leiba-Lipsne atceras pavērsiena punktu kolekcijas izpētē.

Nākamais solis bija noskaidrot, kur darbi atrodas, tāpēc tika pārskatītas Eiropas muzeju mājaslapas. Lai gan visas Torvaldsena bistes gājušas bojā, bijis samērā viegli atrast materiālus to vizualizēšanai. Savulaik skulptūras bija nofotografētas ovālās zāles interjerā, tāpēc atlika 3D bankas sameklēt vislidzīgākos attēlus.

FANTASTISKS REZULTĀTS

E. Leiba-Lipsnes ieceri digitālā vidē realizēja SIA "Overly", Baltijā vienīgais un Eiropā viens no nedaudziem uzņēmumiem, kurš realizē papildinātās realitātes projektus. Firmas vadītājs Ainārs Kļaviņš atzīst, ka jaunaucēnieces viņu patīkami izbrīnīja, – gan tādēļ, ka pasūtīja lielos muzejos iekārotas tehnoloģijas, gan tāpēc, ka viņu iedomātais precīzi saderēja ar digitālā risinājuma iespējām. Rezultāts, viņaprāt, ir fantastisks.

Aplikācija "Vārti" ielikta uzņēmuma portfolio, to rādīs potenciālajiem klientiem arī ārpus Latvijas.

Pagaidām pasaule vien aptver papildinātās realitātes iespējas. Drīzā nākotnē tehnoloģijas būšot attīstījušās tiktāl, ka ļaus priecāties ne tikai par izstādītiem, kuras eksponāti neatrodas vienuviet. Līdz tam Jaunaucē pils "Vārti" būs pārsteigums Latvijas kultūrā. ■

IEZĪMĒ LATVIJU KULTŪRAS KARTĒ

Fon der Ropu mākslas kolekcija jau vismaz 20 gadu ir vēsturnieces un Jaunaucē pils gides Lūcijas Siliņas uzmanības lokā.

Rimta pētniecība mijas ar mērķtiecīgu informācijas meklēšanu, pārskatot kolekcijas veidotāju laikabiedru atmiņu pierakstus, vēsturiskas liecības, mūsdienu pētnieku secinājumus un sekojot līdzī jaunākajiem faktiem un pieņēmumiem. Spēcīgu impulsu deva mākslas zinātnieku Inas Līnes un Daiņa Bruģa grāmata "Liecīnieki. Latvijas piļu un kungu māju interjeri 19. gs. – 20. gs. sākumā."

Par Latvijas teritorijā, iespējams, pirmo izlases kārtā veidoto mākslas kolekciju ir daudz jautājumu, jo arī pieredzējušiem zinātniekiem gadās apjukt Jaunaucē muižas īpašnieku sazarotajā dzimtas kokā. Pastāv uzskats, ka kolekciju aizsāka un finansēja bijušais Pakrojes muižas īpašnieks Teodors fon der Rops, Jaunaucē muižas īpašnieka Ferdinanda brālis. L. Siliņa iebilst: abi jauneklji no 1801. līdz 1806. gadam ceļoja pa Eiropu un pirka gleznas sava tēva, Bikstu muižas barona Teodora fon der Ropa uzdevumā.

2007. gadā mūsu slavenā mācītāja un valodnieka Augusta Bilenšteina nāves 100. gadadienā viņa pēcteči uzdevināja mācītāja māsas Sofijas Bilenšteinas atmiņu grāmatu. Viņa bieži viesojas pie baroniem, labi zīmēja un interesējās par daudzajiem mākslas darbiem. No Sofijas atmiņām

uzzinām, ka no Eiropas atvestas vairākas kastes ar eļļas gleznām, pili bijuši deviņi Torvaldsena veidoti marmora krūšutēli un brīnišķīgs cilnis "Ahilleja ciešanas, šķiroties no Briseidas". Brāļi Torvaldsena darbus pasūtīja savām vēl neuzceltajām mājām, zina L. Siliņa.

Brāļi šķērsoja Eiropu, lai padziļinātu zināšanas un paplašinātu redzesloku. Tēvs jaunekljiem lika rakstīt ceļojuma piezīmes un pirkt vecmeistaru gleznas, jo tās par samērā zemu cenu tirgoja Napoleona izputināti aristokrāti. Kolekcija veidojās strauji: jau 1803. gadā Bikstu muižas barons nopirka Laukmuižu Jaunpils pusē un dzīvojamās mājas vienu galu pārbūvēja par mākslas darbu krātuvi. Atgriezušies mājās, brāļi laulību un mantojuma kārtībā katrs tika pie muižas – Ferdinands apmetās Jaunaucē, bet Teodors Pakrojē, Lietuvā.

L. Siliņa piebilst, ka mākslas kolekcijai bija jābūt Ferdinanda pūra daļai, taču noticis citādāk. 1818. gadā Bikstu muižas barons pēc sievas nāves sadalījis īpašumus un aizbraucis uz Eiropu, tomēr nav varējis iedzīvoties jaunībā apjūsmotajās valstīs, tādēļ atgriezies Bikstos. "1820. gadā tēvs fon der Rops aizveda savu mākslas kolekciju izrādīt Jelgavā. Tā laika presē jūsmoja, ka Ropi uz Kurzemi atveduši pasauli mākslu. Stutgartes laikrakstā publicēja, ka nu kungiem, kuri dodas garajā ceļā no Rietumeiropas uz Pēterburgu, ir iemesls apstāties Jelgavā, jo tur esot patiešām izcila izstāde.

Līdz kolekcijas eksponēšanai Eiropas muižnieki uzskatīja, ka Kurzemes guberņā nav nekā ievēribas cienīga," turpina vēsturniece.

1824. gadā reizē ar Bikstu muižas barona nāvi parādījās ziņas, ka kolekciju pārdod, turklāt tā atrodas citā vietā – Jaunaucē. Nākamajos simts gados ar kolekciju saistītie notikumi zināmi un izprotami tikai daļēji. "Daži mākslas vēsturnieki neuzskata brāļus fon der Ropus par nopietniem kolekcionāriem, jo pēc tēva nāves steigušies gleznas iztirgot. Vēl iespējams, ka baronus aizskāra runas, ka viņi par lētu naudu iegādājušies Napoleona vārdā nolaupītus mākslas darbus, kurus kāds pārdevis savtīgos nolūkos," piebilst L. Siliņa.

1828. gadā kolekciju aizveda uz Parīzi, lai pārdotu, taču tolaik Francijā liedza ierasties baroniem vēlamai klientūrai, turīgiem britu aristokrātiem. Pēc diviem gadiem mākslas darbi (sliktā stāvoklī un ar nozaudētām norādēm par autoru un iegādes vietu) nonāca Pakrojes muižā. Tukuma muzejā zina stāstīt, ka kolekcija pārvesta vēlreiz – uz Šēduves muižu, kur tā palikusi līdz 1890. gadam. Tad daļa aizvesta uz Ķelni un pārdota vairāksolīšanā. Eksponāti nonākuši šobrīd nozīmīgos valsts muzejos Kauņā, Berlīnē, Romā, Milānā, Ņujorkā, Vašingtonā, Oberlinā un Sanktpēterburgā, divas gleznas pamanītas privātās kolekcijās Eiropā. Darbi, kas palika baronu fon der Ropu pēctečiem, 1945. gadā reizē ar īpašniekiem gāja bojā Drēzdenes bombardēšanā. ■